

**Шевчук Віктор Михайлович,**  
*професор кафедри криміналістики*  
*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,*  
*доктор юридичних наук, професор,*  
*провідний науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені*  
*академіка В. В. Сташиса НАПрН України,*  
*Заслужений юрист України*  
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8058-3071>

## **КРИМІНАЛІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОТИДІЇ СУЧАСНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ**

В реаліях сьогодення Україна зіштовхнулася із новими викликами та загрозами. Серед таких викликів та глобальних загроз безпрецедентним та шокуючим стала воєнна агресія РФ і повномасштабне вторгнення російських військ на територію нашої держави 24 лютого 2022 року. Весь цивілізований світ у XXI столітті став свідком нового прецеденту повномасштабної, жорстокої та агресивної війни на європейському континенті із грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного права. Злочини, що вчиняються військовими РФ, є надзвичайно масштабними і їх фіксація, документування та розслідування передбачає дослідження значного обсягу подій, ретельне збирання великого масиву доказової інформації, проведення судових експертиз, застосування спеціальних знань та засобів сучасної криміналістики.

Крім цього, особливого значення набуває використання у злочинній діяльності цифрових технологій та штучного інтелекту. Очевидно, що у сучасних умовах цифрова реальність сьогодення нині тісно пов'язана із появою нових форм злочинності – кіберзлочинів, інформаційного шахрайства, проведення кібероперацій РФ, вчинення великої кількості кібератак на підприємства та установи. У сучасних умовах цифровізації суспільства злочинці сьогодні досить активно

використовують нові досягнення науки і техніки, маючи на озброєні найсучасніші та найпередовіші технології, що значно ускладнює їх виявлення та розслідування.

Безумовно, що такі загрози і виклики потребують розроблення та пропонування інноваційних підходів протидії сучасній злочинності, модернізації і оновлення системи органів кримінальної юстиції до сучасних умов та глобальних загроз XXI століття. Реалії сьогодення визначають сучасні тенденції розвитку юридичної науки, у тому числі й криміналістики щодо формування перспективних інноваційних напрямків застосування криміналістичних знань [2, с. 100-108]. За таких обставин особливої актуальності набувають проблеми протидії сучасній злочинності, що зумовлює потребу в активізації застосування криміналістичних інновацій, цифрових технологій та активне їх використання у слідчій (детективній), судовій та експертній діяльності.

Сьогодні відбуваються суттєві зміни сучасної злочинності в умовах війни та активізації процесів цифровізації суспільства, тому перед органами кримінальної юстиції, криміналістикою та юридичною наукою загалом постають нові *завдання*, що потребують застосування сучасних досягнень науки та техніки, використання інноваційних підходів.

За офіційними статистичними даними Офісу Генерального прокурора серед злочинів, вчинених в період повномасштабного вторгнення РФ, найпоширенішими є такі: а) злочини агресії та воєнні злочини – зареєстровано (станом на 24.05.2023 р.) – 89096 злочинів; б) злочинам проти національної безпеки – 17210 злочинів; в) злочини проти дітей – загинули 482 дітей, поранено 983 дітей; 4) магістральна справа щодо агресії РФ – 669 підозрюваних представники військово політичного керівництва РФ (військове командування, посадовці, міністри, депутати, керівники правоохоронних органів та ін.) [7]. Наразі серед офіційної статистики Офісу Генерального прокурора є інформація про 19 486 українських дітей, які

були депортовані окупантами до РФ [1]. Очевидно, що ця цифра не є остаточною.

В реаліях сьогодення простежуються новітні тенденції у кіберзлочинності. Останнім часом набувають поширення кримінальних правопорушень, що вчиняються за допомогою технології дипфейків (deepfake) або дипвойсів (deep voice), які зумовлюють та впливають на появу нових способів та механізмів злочинної діяльності. Це створює підстави для появи нових кримінальних загроз та викликів правоохоронній системі, національній безпеці України, що зумовлює необхідність активізації наукових розробок у цій галузі знань.

Вбачається, що трансформація злочинності в Україні під час війни значно вплинули на зміну пріоритетів завдань криміналістики та особливості формування і застосування криміналістичних знань в умовах воєнного стану. На сьогодні завдання криміналістики залежно від теоретико-пізнавальних і прикладних проблем можна розподілити на два рівні: 1) завдання, спрямовані на вдосконалення теорії криміналістики; 2) завдання, спрямовані на вдосконалення правозастосовної практики, тобто науково-практичні розробки для розвитку теорії криміналістики і для практики правозастосування.

В умовах війни та процесів цифровізації головним завданням криміналістики є розроблення та застосування засобів, прийомів та методів, що дозволяють збирати, досліджувати, використовувати доказову інформацію в умовах війни та глобальних загроз. В таких умовах гостро постає питання про підвищення ролі криміналістики у протидії злочинності у сучасних умовах війни та процесів цифровізації.

За таких обставин постає необхідність криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів, що вчиняються військовими РФ, для того щоб задіяти всі доступні національні та міжнародні правові механізми для притягнення до кримінальної відповідальності усіх винних в цій війні, доведення невідворотності покарання усіх воєнних злочинців, а

також відшкодування шкоди, відновлення верховенства права та справедливості. Крім цього, потребують особливої уваги розроблення інноваційних підходів до розслідування злочинів у кіберпросторі, застосування цифрових технологій та можливостей штучного інтелекту у виявленні, фіксації, розслідуванні та профілактиці кримінальних правопорушень, воєнних злочинів, злочинів геноциду, фактів застосування зброї масового знищення, та інших злочинів, що вчиняються російськими окупаційними військами в Україні.

В таких реаліях однією із найважливіших тенденцій сучасної криміналістики є інтеграція знань, створення та пропонування інноваційних розробок науки, спрямованих на вирішення завдань протидії злочинності в умовах глобальних загроз та трансформації сучасної злочинності в умовах війни і процесів цифровізації суспільства. У даному випадку можна говорити про формування нових наукових напрямків у криміналістиці (*медичної, ядерної, аерокосмічної, воєнної, цифрової криміналістики*), поява яких зумовлена сучасними тенденціями і завданнями розвитку науки, а головним чином потребами практики у застосуванні криміналістичних інновацій.

Інтеграція та міждисциплінарний характер криміналістичних знань створює передумови та можливості появи інноваційних напрямів таких, як судова антропологія, судова токсикологія, судова генетика (криміналістичний ДНК-аналіз), судова археологія, судова хімія, судова біологія, судова наркологія, судова психіатрія, судова фармація. Мова йде про не лише про криміналістику, але й про судові науки [7, с. 90].

Криміналістичну інноватику слід розглядати як одне з доволі нових наукових напрямків у криміналістиці, що формується. Така наукова концепція має яскраво виражений синтетичний характер, а її створення є результатом дії закону інтеграції та диференціації знань у криміналістиці. Криміналістична інноватика об'єднує не лише власне криміналістичні знання про інновацію, але й положення інших галузей знань [4; 5]. Її слід

розглядати як науковий напрямок, а також як специфічну діяльність уповноважених законом суб'єктів.

Практичне застосування криміналістичних інновацій здійснюється спеціальними суб'єктами, що забезпечує кваліфікованість, ефективність та результативність використання розроблених та впроваджених у практику інноваційних засобів. При цьому суб'єктами криміналістичної інноватики у відповідних видах і формах її застосування виступають слідчий, експерт, прокурор, суддя, співробітники оперативних підрозділів. Напрямами застосування положень криміналістичної інноватики у протидії злочинності виступає загальна теорія криміналістики, криміналістична техніка, криміналістична тактика та криміналістична методика [3, с. 73-77].

Таким чином, реалії сьогодення воєнного часу, перед криміналістикою ставлять нові завдання, змінюються парадигма криміналістичної науки, що впливає на особливості формування та застосування системи криміналістичних знань. Засоби криміналістики (прийоми, методи, технології, рекомендації) мають відповідати сьогоднішнім викликам, успішно протидіяти злочинності в умовах збройної агресії РФ та глобальних загроз суспільству. Тому формування і розвиток криміналістичних знань, застосування криміналістичних інновацій, новітніх технологій є своєрідною відповіддю на виклики сучасності, на появу нових способів та механізмів злочинної діяльності в умовах війни під впливом сучасних тенденцій розвитку науки, техніки та суспільства.

#### Література:

1. Депортація дітей з України - скільки викрала Росія і що відбувається з малюками — УНІАН <https://www.unian.ua/war/deportaciya-ditey-z-ukrajini-skilki-vikrala-rosiya-i-shcho-vidbuvayetsya-z-malyukami-12199098.html>
2. Думчиков М.О. Процеси діджиталізації і криміналістика: ретроспективний аналіз. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. 2020. Вип. 65. С.100-108.

3. Konovalova V.O., Shevchuk V.M. Digital criminalistics as a strategic direction of formation of criminalistic knowledge. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» III International Scientific Conference*, January 20, 2023. Pp. 73-77.
4. Степанюк Р. Л., Перлін С. І. Цифрова криміналістика й удосконалення системи криміналістичної техніки в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. № 3 (99). С. 283-294.
5. Shevchuk V., Vapniarchuk V., Borysenko I., Zatenatskyi D., Semenogov V. Criminalistic methodics of crime investigation: Current problems and promising research areas. *Revista Juridica Portucalense*, 32, 2022. Pp. 320–341.
6. Шепітько М. В. Концептуальні засади розвитку криміналістики та судових наук. *Архів кримінології та судових наук: наук. журн.* 2020. №1. С.89-97.
7. Сайт Офіса Генерального прокурора <https://www.gp.gov.ua/>